derslerine gitmekte iken, Ebû Âmir Abdülmelik el-Akadî'nin uyarısı üzerine, on beş yaşından itibaren hadis öğrenmeye başladı. Şu'be, Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne, Süfyân es-Sevrî gibi hadis ve fıkıh âlimlerinden ilim tahsil etti. Kendisinden de Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, İshak b. Râhûye, Abdullah b. Mübârek gibi meşhur âlimler hadis rivayet ettiler.

Abdurrahman b. Mehdî 796 yılında Bağdat'a yerleşti. Orada ilim öğretmekle ve hadis rivayetiyle meşgul oldu. Kuvvetli bir hâfızaya sahip, titiz ve güvenilir bir hadis âlimi olduğu hususunda ittifak vardır. Yazmaktan çok ezberlemeye önem vermiştir. 20.000 hadisi ezbere yazdırdığı hususundaki rivayet biraz mübalağalı sayılsa bile, onun hâfızasının kuvvetini göstermesi bakımından önemlidir. Hadisleri mânalarıyla değil, kelimesi kelimesine lafızlarıyla rivayet etme taraftarı idi. Ahmed b. Hanbel'in ondan bahsederken, "Meçhul bir râviden bile rivayette bulunsa yine hüccettir" demesi, ayrıca İmam Şâfiî ile Ali b. Medînî'nin hadis sahasında onun bir benzerini görmediklerini söylemeleri, kendisinin ne derece güvenilir bir kimse olduğunu gösterir. Bu üstün vasıfları sayesinde, Basra muhaddislerinin ilmini, rivayet yollarını, **şeyh***lerin ve râvilerin hallerini en iyi bilen hadis hâfızı olarak tanınmıştır. Bundan dolayı şöhreti her tarafa yayılmış, onun Bağdat'taki ilim meclisleri çok rağbet görmüştür. İbn Mehdî, fıkıh ilminde de imam sayılabilecek mertebeye yükselmiştir. Nitekim o dönemde Basra'da kadı unvanına ondan daha lâyık birinin bulunmaması, hadis ilminden başka fıkıhta da otorite olduğunu göstermeye yeter. O, "sünnet"i esas alan Medine fıkıh ekolüne bağlıdır ve İmam Mâlik'in fıkhî görüşlerinin Basra ve yöresine yayılmasında önemli rol oynamıştır.

Abdurrahman b. Mehdî, Mu'tezile ve Cehmiyye fırkalarının Allah'ın sıfatları konusundaki tartışmalarına şiddetle karşı çıkmış, müslümanlar arasında ihtilâfı körükleyen, çok kere fitne ve karışıklığa sebep olan fikir münakaşalarında Kur'an'a ve sahih hadislere uygun İslâm akaidini müdafaa etmiş, bu akîdeye ters düşen çarpık fikirleri yaymaya çalışanlarla mücadele etmiştir. Her gece Kur'ân-ı Kerîm'in yarısını okuyarak iki günde bir hatim indirdiği rivayet edilir. Basra'da vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, VII, 297; Buhârî, *et-Târîḫu'l-kebîr* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60, V, 354; a.mlf., *et-Târîḫu'ṣ-ṣaġîr* (nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyed), Kahire 1396/97/1976-77, II, 285; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl*, Haydarâbâd 1371-73/1952-53, V, 288; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd*, Kahire 1349/1931, X, 240; İbnü'l-Cevzî, *Ṣıfatü'ṣ-ṣafve* (nşr. Mahmûd Fâḫûrî-Muhammed Kal'acî), Halep 1969-73 → Beyrut 1399/1979, IV, 5-7; İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb*, Kahire 1357-69 → Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), III, 135; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâ'*, IX, 192-208; a.mlf., *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, Haydarâbâd 1375-77/1955-58, I, 329; İbn Hacer, *Taḳrîbü't-Tehẕîb* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Kahire 1380 → Beyrut 1395/1975, I, 499; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, VI, 279; Süyûtî, *Ṭabaḳātü'l-ḥuffâẓ* (nşr. Ali Muhammed Ömer), Kahire 1393/1973, s. 139; Hazrecî, *Ḫulâṣatü Teẕhîb*, Bulak 1301 → Beyrut 1399/1979, s. 235; İbnü'l-İmâd, *Şeẕerâtü'ẕ-ẕeheb*, Kahire 1350-51 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), I, 355.

 MÜCTEBA UĞUR

ABDURRAHMAN b. MİL

(عبدالرحمن بن مل)

(bk. EBÛ OSMAN en-NEHDÎ).

ABDURRAHMAN b. MUÂVİYE

(عبدالرحمن بن معاوية)

Ebû Muâviye Abdurrahmân b. Muâviye b. Hudeyc el-Kindî et-Tücîbî (ö. 95/714)

Emevîler devrinde Mısır'da kadılık yapan tâbiî.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Mısır âlimlerinin önde gelenlerindendir. Rebîülevvel 86'da (Mart 705), Evs b. Abdullah b. Atıyye'den sonra Mısır kadısı oldu. Aynı zamanda **şurta*** teşkilâtının idaresiyle de görevlendirildi. Bu uygulama ondan sonra da devam ederek kadılık ile şurta teşkilâtı birlikte yönetildi. Abdurrahman yetim ve öksüzlerin mallarıyla bizzat ilgilenen ilk kadıdır. Her kabiledeki yetim ve öksüzlerin mallarını idare etmek üzere o kabilenin reisini görevlendirdi ve bu maksatla bir sicil defteri tutma mecburiyeti getirdi. Bu uygulama o tarihten itibaren kurumlaşarak devam etti. Kısa bir süre sonra kadılık görevini bıraktı; Ancak, 91 (709-10) yılında İskenderiye'de tekrar şurta teşkilâtının başına getirildi. Hadis rivayetinde **sika*** kabul edilen Abdurrahman, Ebû Süfyân'ın Mısır valisi olan babasından, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr ve Ebû Basra el-Gıfârî gibi sahâbîlerden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de Vâhib b. Abdullah, Ukbe b. Müslim, Yezîd b. Ebû Habîb, Hasan b. Sevbân, Saîd b. Râşid ve Süveyd b. Kays gibi şahıslar rivayette bulunmuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Ömer el-Kindî, *Kitâbü'l-Vülât ve Kitâbü'l-Ḳuḍât* (nşr. R. Guest), Leiden 1912, s. 53, 58, 324-326; İbn Hacer, *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, VI, 271-272; Süyûtî, *Ḥüsnü'l-muḥâḍara* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1387/1967, I, 296; II, 138; Ziriklî, *el-Aʿlâm*, Kahire 1373-78/1954-59, IV, 113; Fahreddin Atar, *İslâm Adliye Teşkilâtı*, Ankara 1979, s. 106, 108.

 MUSTAFA BAKTIR

ABDURRAHMAN b. MUHAMMED b. EŞ'AS

(عبدالرحمن بن محمد بن الاشعث)

(bk. İBNÜ'L-EŞ'AS).

ABDURRAHMAN b. MUHAMMED el-HÂŞİMÎ

(عبدالرحمن بن محمد الهاشمي)

(bk. İBN ABDÜSSEMÎ').

ABDURRAHMAN NESÎB DEDE

(ö. 1842)

Şeyh, mutasavvıf şair ve mûsikişinas.

İstanbul'un Üsküdar semtinde doğdu. Aziz Mahmud Hüdâyî âsitânesi şeyhi olan babası Mehmed Şehâbeddin Efendi'nin yanında yetişti ve daha sonra Celvetiyye tarikatına intisap etti. **Seyrü sülûk***ünü tamamladıktan sonra Ayasofya Camii civarındaki Erdebil Tekkesi'ne şeyh oldu. Babasının 1818'de vefatı üzerine de Aziz Mahmud Hüdâyî âsitânesine şeyh tayin edildi. 1827'de Ordu-yı Hümâyun vâizliğine getirildi. Vefatında âsitâne hazîresine defnedildi. Kendisinden sonra şeyh olan oğlu Mehmed Rûşen Efendi de ölümüne kadar (1891) bu makamda kaldı.

Celvetiyye tarikatının önde gelen şeyhlerinden sayılan Nesîb Dede'nin tasavvufî manzumeleri, onun şiir sanatındaki kudretini ortaya koymaktadır. Seyyid mahlası ile yazdığı şiirlerini mürettep bir divanda toplamıştır. *Divan*'ının kendi el yazısıyla olan bir nüshası, Üsküdar'da Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde (Hüdâyî Kitapları, nr. 1806) kayıtlı-